

СВАБОДА

№ 2

БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

КРАСАВІК 1990

ЛЮДЗІ БЕЛАРУСІ!

ЗАПАЛІМ СВЕЧКІ ЗА НАШУ ВЕЧНАСЦЫ! 26 КРАСАВІКА 1990 ГОДА У ДЗЕНЬ ЧАРНОБІЛЬСКАЯ ТРАГЕДЫЯ АДВУДЦА ЖАЛОБНАЕ МАЧЧАНЬНЕ, КАЗАНЬНІ І МАСАВАЕ ГРАМАДЗКАЕ МАЛЕНЬНЕ ЗА ВЫРАТАВАНЬНЕ, ЗДАРОЖЕ І БУДУЧЫНЮ БЕЛАРУСКАГА НАРОДА. УДЗЕЛЬНИЧАЮЦЬ СВЯТАРЫ ХРЫСЦІЯНСКИХ ЦЭРКАЎ.

ПАЧАТАК А 19.00 НА ПЛЯЦЫ ВОЛІ У МЕНСКУ.

Упершы Сойму БНФ, група народных депутатў БССР і Менгарасвету.

ЯК МЫ ПАМИРАЕМ

Натуральны рух насельніцтва Менску і БССР па звестках
Дзяржкамстату (на 1000 насельніцтва):

	1986	1987	1988	1989
--	------	------	------	------

Любія народзінаў:

Менск	18,3	17,2	16,8	15,8
БССР	17,1	16,1	16,0	—

Любія смерці:

Менск	5,6	5,8	6,0	6,3
БССР	9,7	9,9	10,1	—

Натуральны прырост:

Менск	12,7	11,4	10,8	9,5
БССР	7,4	6,2	5,9	—

Смартотнасць немаўлітая:

Менск	12,7	14,4	14,0	13,0
БССР	13,4	13,1	13,1	—

Смартотнасць насельніцтва Менску за асноўных прычынамі

(на 100 тыс. насельніцтва):

	1986	1987	1988	1989
--	------	------	------	------

Ад інфекцыйных ды паразыческіх хваробў	5,6	6,6	9,4	8,6
Ад новаўтварэній	132,0	134,0	139,8	147,8

Ад хваробў сістэмы кровеноснага руху	288,7	304,7	313,6	314,7
Ад хваробў органаў дыханінага	25,1	22,4	24,1	23,7

Ад хваробў органаў стрававання	16,7	16,5	17,8	18,5
Ад нячысцінскіх выпадкаў і атручанняў	50,5	49,0	60,3	73,8

Колькасць захворванінай на вірусныя гепатыт (на 100 тысяч насельніцтва):

	1986	1987	1988	1989
--	------	------	------	------

221,0	325,8	338,0	509,3
-------	-------	-------	-------

Дадзеныя ўзяты з браузуру: СПРАВКА об итогах дзейнасці органаў і учреждений здравоохраненія г. Мінска за 1989 год. Мін. 1990.

ДЗЯКУЙ

Вось надрукавалі карту радыянскіх пляжоў на Беларусі. Дзякуй.

Вось у звонках надвор'я сталі перадаваць літры радыянскага ўзоруно. Знаў дзякую. Хто ж ішча падбас пра нас, як не наша партыя і не міні ўрад?

Вось адкрылі 2 пункты праверкі прадуктаў. Праверка бысплатная. Яшчэ раз — наш народны дзякую. За клюпі, за нашу веру ў наша мудрае краініцтва.

І чорт іх бары, лейкемія, рак і ўсякую іншую халоду. Дзе падхопіні — усе адно не заўложыць. Галоўнік, каб мы давідраві ўсім тым самым таварышу дзякінішкі і асабістасці т. Сакалову, заступніку народнім, дзяйнікам, ратавальніку ад чарнобыльскіх называці.

Вось прадметаміноні, што началі выпуск індывидуальных дазіметраў. Даэмэтры будзуть выпускашца невілікімі партыямі і каштавашца да 200 рублёў штука.

Дзякунік таксама. Адно хапелася б, каб трошы кошт зменіліся. Хоча бы для тых, у якога 200 рублёў на такую раскошкі німа. Хоча бы для тых вісконсынічыя, узду, ингалізетныя сем'і і малаплачоўчыя, праціўнікі якіх найглажчэйшыя кантактуюцца з пылем і брудам.

А так — дзякую. Нічога, што заявляючи новы дзіфінт, і што сапекудзевы будзе. Мы яшчэ больш активізуем браншы ў сапекудзеві, якім мы нас заклічыце, і ўсё.

А што ж? Міністэрства стаўшыми бухнула, даек гэта ж наша міністэрства, сапекудэ, парма што ў Мінску. Ми заплюні.

Гэта наша рэча такая іншыніялан — усім называці дзякую. Пыш гадоў назад гэта ў Саконе і ў сапекудзствічным агентстве ўсякія рэчаі была, усе дзякавалі. А пілер — толькі мы, беларусы.

Каб дзе-нібудзі у Румыніі Чарнобыль дыміўся, там бы, відома ўсцрэдзі памылілі, Чашыску — да сапекудэ, Чарнобыль — гасцілі і кожнімі жыхару дадле індывидуальны дазіметр. Бесплатна. Каб кожны сам бирогіс. Да бе якіх трошы ёшчэ? Эхайшлі б — Чашыску ў падваліх. А то я год без штаноў бы пахадзілі — эби дзені жылі.

(Далей гайды на стар. 4)

САКАВІК: ПАЛІТЫЧНЫЯ

Грамадзка-палітычнае жыццё шмат якіх краінай савету ў сакавіку зводзілася да двух узаемазвязаных пыткамуку: пра ўладу і пра сама-вызвязаныне. Падбільныя выбары: у распубліках ССРР, у краінах Усходняе Эўропы, у Нікарагуа... Імэй дзе-мантаў апошніх нацыянальных рэжым-маў, абынчашчыя незалежнасць апошнія ў Афрыцы, калені — На-мібіі і першай з савецкіх распублік — Літві.

Беларусь у сакавіку таксама выбірала, вырашала пытанніе пра ўладу і таксама (успершыню да дзесяцігоддзя) адзначыла мітынгам. День незалежнасці — 72-ю гадавіну абліпшчыні Беларускай Народнай Рэспублікі. Можна падумашы, што рух-пушынг, наўгарыш, смынкі абліпшчыні, і распубліка ўключылася ў палітыч-ніе жыццё савету. Але гэта не так.

Есьце, вядома, у нашым грамадз-кім жыцці неўскія бачныя воку зъме-ны, але начынчайныя яны альбо «не-санкцыянаваныя», альбо «санкцыянаваныя» ў Менску. У Менску ж самыя агенцыя таталітарнага рэжыму ніколі не ўзяліліся, не аслабілі. Яны быцьм заморожаныя, чаканы — ши на вернуцца быцьм часам. Гэтыя ас-ноўныя — структура грамадзкай ла-ду і жыццяў лідэр ўсе — партый-ная па савецкіх нацыянальностях, і за-кон — «што дашлэ». І другі, які нічаліша да иншынвестыі, які неінвестыі. У падмурках нічога не зъміжда-ся.

Нічога не зъміждаіса і ў побыце, і ў культурным жыцці. Уся ёсць адчу-вленія стома ад чаканкінга. Вось пра-гучынш зарэ каманды «кікладз!», і таталітарная машина запраўляе ўсі-мі сваімі жорнамі. Яна гатоўна. Зма-зінка, наладжаніе, падноўлення сінэжымі ўказамі пра «унутраныя воеўкі» альбо іншыя неінвестыі прамы... А калі пра гучынш «кікладз?» Тады ўсе жывое, што ў нас начы-ніць толькі бачнае, падстудніці і да інчыхў падмурку. І тады мож-на будзе сказаць пра неінвестыі зъміжда-ся.

Але, падобна, не пра гучынш ні «кі-кладз», ні «нінэрадз». І тады мы асу-джынамі на хаос, на тое, каб выбіраць за яго гамін. Палобны, што сень-на «некта думзе» за нас па іношы, але ўжо раздражнені і нехвоты. «Некта» сеньня больш думае пра си-бе.

Але што ў нас жывое, на каго і на што можа развічыць дзесяцінад-зінія народ Беларусь ў сітуацыі тако-га, дастатково нечаканага, «самавыз-ячаніння»? На больш актыўных і демакратичных настроемах сваіх прад-стадыюю, на Беларускай Народным Фронце, на неінвестыі друх, на кам-птынтынных спісіністях: эканомісты, сацыалісты, юрысты, экология, па-літологія, — якія стымліся ад са-карабская тармажніння. На лега-лізвішо ўсіх гэтых демакратичных сілуаў, якія стала б і, відзіц, стане-

канцом макаполіі КПБ на палітычнае жыццё Беларусь.

Цікава ўніца сабе больш нешату-ральную сітуацыю: нелегальні юрдычны БНФ фактычна робіцца дру-гой у распубліцы рэальнай палітыч-най сілай. Побач з афіцыйнай пар-тыйнай уладай. А што гэта сапраў-дныя твары? Паводле сакавікіх выбары ў саветы ўсіх узроўняў?

Некі з журналаўтай (на москоўскім, вядома ж, выданні) назыву гэтыя выбары блыглудымі. Але варты бы-ло бы дукладніць: яны былі съязд-нім, наўмысны блыглуды, бо баксон-ца парушылі і дэвідові да абсур-ду самі арганізатары.

Не было на гэтых выбарах ні арга-нізаціі-пераможца, ні арга-нізаціі-пераможнікаў. (Калі не лічыць грамадзкіх арганізацій «нетрапна» ды інвалідаў, якія атрымалі права вы-біраць на сваіх сходах не нахільда-табы, а адразу дэпутатаў Вікторыя-на Савету). Але і перамагаю зусім не сабрфосты. Новы парлізмент рэхубін-ка выразіў волю народу, буда- складаўшы пераважна з выдаўнікоў людзей, з партыйнае наэнзіклатуры, а таксама з прадстаўнікоў Дэмакратичных платформ, на якой абі-наліліся БНФ. Таварства беларускіх мовы, Беларускі экалогічны сюю, Саюз каліграфаў Беларусь, Рабочыя ды Сялянскі сюю.

Вось такі ўладзе треба будзе разре-зану на сібе адкансасыць за выдал-распублікі з экалогічнага, эко-намічнага ды марынтарскага крызы, за аб-наўленне ўсіх баку жыцця Белару-ску. Міркуючы по вадзку людзей, па іх пасынкінш ўжо ў друтым ту-рм галасаванні, малы каго зада-валінне гэты новы парлізмент, малы хто лучыць за іх славецы на лепши зафтінш дзені. І не таму нават, што «прадзелы неінвестыі» ці што «санкцыі шмат апаратаўкі», а та-му, што новая думка занадта суму-рзіцівна, каб стаць мэтавакіравана-сяю, а значыць, голубіць — падні-шыць жыццё — чакаць ад не і на-варту.

Міркуйце самі. У якой галіне щи-нават кроўкі могуць прымыць да па-гадаменія парлізмінтараў, каб эхо-злыни з гэтага, нахядзіць самага крохкага падагненія, шукава шыл-хі да супрацоўніцтва, знайдзіць камірэцы?

Бітарэкс народу? Дэмакратыз-ым? Сувэрэнітэт распублікі? Ну, вядома. Усе будуть «зах». Але ўжо пры самай падпісаніі канкрутынгамі пунктаў глядзяцкімі дымжэтральна-разыдзінца.

Магчыма, такім «агуломным мей-сцам» стаце Чарнобыльская катастрофа? Але чаму тады большасць новага Вікторыяна Савету, як і да сельскіх кікладца распублікі на ўсіх узроўнях, не зрабіла і не прапамяна-ла для ліквідацыі наступствіў ката-строфы нічога рашучата, кардынальна-

га, істотнага? Па-ранейшаму растущы-ліямі радицыяльнага забруднення на тэрыторыі распублікі, расце коль-кільсць хваробаў, расце абурзівне жыхароў забрудненых раёнаў, а но-вымі старымі ўладамі адзінне, што пры-най за гэтых чатырах гадах, дык гэта з'яўлялося выгляд. Урадавыя праграммы на дзеяніні, прапано-вые вучоных наступствіямі аварыі робіцца па-найменшым расходам усіх ваконных публічных працаў усіх гэта-гату прынасяць ў афіцыйным дру-ку БССР.

Праманеніе БНФ па Чарнобылю видомныя цікі ў мінулымі лета, калі ён быў прынятый установчымі з'ездамі Фронту. Але ўжо некалькі месеціў у паўлегальных умовах дзеянічае юніт БНФ «Дзесі Чарнобыля», ужо некалькі месеціў неза-рэгістраваны сам БНФ, сродкі, пры-значаныя для пакрыцеляў дзеніц, дзякуючы на пакрыцкімі расходам усіх таго ж москоўскага атамагнітнага ведамства, у газетах БССР шыльдзяцца А. Надсон, эмігрант, які прывез з Англіі адваровільны мадыянскі інструменты і перадаў іх паштуп-лем, пры перадзіцце БНФ. Наша сомаахоўка наслепніцтва ад рэ-дымніцы падкамі абліпшчыла з'яўля-ся. Саме жыцці і здэрну чалавека нера-важлявіць ў разрад дзяяців.

Вось жа пасыль ўсяго гэтага ці можа Чарнобыльская тэма стаць грунтам для этоды і атрымашь ней-кое вырашэнне ў новым беларускім парламенце? Напішы, не. Не, ба-голубіе, у чым па съяздзе парліз-мінтараў — тэта марынтарская пасыль. Реч у тым, што ад кагоскіх марын-тарскіх па-ранейшымі падпрадава-нія службовых абліпшчы, «парты-наму добраў» і «інтэрсам саюзіз-му», для кагоскіх яна — у кампотэ-зітра, а для кагоскіх же не існуе наслугу. А варты было б усе абліпшчы з інтарэсам падпрадава-камі-зітра?

Усё гэты так, але ж народ, як ка-жунь, заслугоўвае меканізм той ула-дкі, якую сім выбірае. Атрымлівеш-ца, што народ сам не захавеў кан-структывную парліментацію парад-ку, сам адмінісція да палішчэнне жыцця, сам асульдзі сябе на духоў-нічыце на выраджэніе і съмерца ад рады-нічы?

Так, не захавеў, адмінісція, асу-льдзі, але не сам. І ў гэтых таксама — пачварных неінтуралызінгах на-шых сітуацій.

Сакавікіх выбары праводзіліся жа-дзеяньні быстэршай сіла, на веяе кацінішчаве прадставінцтва ўсіх гэтых грамадзкіх сілэў Беларусь, а ўсё тады калінінскі партыйны на-міністэрства. Яны фармавалі выбар-чыкі камісіі, участкі, реєстравалі кандыдатуру па ёю ж прыдуманых ды зачыверджаных правілах-законах.

ВЫНІКІ МЕСЯЦА

На працягу ўсёй кампаніі не смыкаўся і не смынчыца пратысты канадзітаў і «выбарчыкай» па шматлікіх парушэннях дэмакратычнай працідуры. Але што тут паказальны? Аи разу не скадліўся, не пратыстываў стаўдзенік намінальтуры. Аи разу парушэнны закон ве было намінаванае супраць ягоных інтарэсаў. Таму ёсё гэты аданіекомыя парушэнны можна разглядаць як плавамерную работу па адлікенні дэмакратычных камандзітаў любымі штадамі да сродкамі.

Напярэдадні другога туру галасоўнай праце спаю горшую резултатычную нагадала мінскія гардзінкі партыі-наглядца «Вечэрні Мінск». Задаваліся, ужо мінуў час, ужо скінуты з языка ў друку гноісныя пасквалі, дзе не буде усялякіх падставіў і доказаў ганімаванія да шыльдавалі найбольш прагрэсіўнымі прадстаўнікоў народнай палітыкі. Але вось «письменнікі сужнікі партыі» стрылялі залам зноў. Дэмакраты маючы альбо не фашысты (і гэта за іх візуяў булое галасаваніі?), а ў якісны фактуў прыходзілася хаснусі. Самі журністы вечэрніе газеты праз тыдзень у газіне «Літаратура і мастацтва» адракацілі ад гэтай публікі, скінуліся па дыльтарскіх адносінах гарыкому партыі да фасцістскага друку. У тым самым нумары «ЛіМ» З. Пазынь вынірхнулае «Вечэрні Мінск», але выбараў ўжо адбыліся.

Перадвыбарчы ініцыятуры пра БНФ перадпісціваліся не толькі ў гэтай газіні. Яны былі распрацоўваны на ўсёй распісці ў розных підядынках, піскатах і ўлётках. Мало хто ѿ тых ініцыятуваў верыў (каналісты або БНФ набраны і на кіроўцы таксама), і не паверыў будзіць, каб не аплюсовалі інны да апошніх начуцьні — ініцыятыў бэларусаў да фашызму. У гэтых сініх дастактоў было сфіксаваны нешта пра пераемнасць БНФ. А ўжо поўнай манаполіі КПБ на друк у БССР зрабілі сваю спару.

Так выглядала перадвыбарчая баражыза ў Уладзімірскім, які ўжо доказаў сваю «нейтралістычнасць да сучаснай палітыкі, на гравіраваў нікімі сродкамі». А вось ўдзел тих публікаваў дэмакратычнае платформы, дзе быў бы зъмешаны паклён на прафшахінка, праста не бало.

Мноства парушэнняў было і ў часе саміх выбараў. Недзе ўтварыліся непажаданыя камандыты залыкі сэзо камандытуры, недзе выбарчыкі атрымалі блоты зі ўжо выкрайсцімі прызвышчамі непажаданых камандзітаў. Недзе рэшце чыстыя белетызм «драфармліліся» ўжо вяслае галасаваніем... Пасюль дадамагаў армія, Агулінаводамо, што ў рэкламе вельмі шмат вайсковых частак. Весь томкі адзін канкрэтны прыклад.

У другі тур па адной з мескіх амбарамых акругаў прайшлі генерал Панамароў — начальнік грамадзянскай абароны БССР і выкладчык Вічорка — сакратар БНФ. Адзін з выбарчых участкаў гэтае акругі знаходзіцца на тэрыторыі вайскове часткі. Для сучаснікаў сваімі выбарчыкамі Вічорка на тэматычнай часткі не пусцілі. Малук, абект вайсковы, закрыты. Пад катыгарычнай заборонай у часе выбараў не пусцілі сюды ў журналістаў. Аднак, якія ўчасткі, выбарчыкі, камісіі з'ягода складалася з адных вайсковічаў, усе ж праудзі-нітрарадамі ўдалося прапрацаша лавэрнай асобе Вічорка. Самое ж у гэтай гісторыі абсурднае тое, што паводле асабовага складу часткі (а гэта амаль спіс: салдаты, тэрміновыя службы, прызначаныя з іншых распісік) выбиралі дэпутата Вічорхага Савету Беларусі, знаходзічыся ў камандзіроўкі ў Баку, але не было ні прадстаўнічай акруговога цэнтрализаванага выбараў камісіі, ні даведных асобаў.

Вічорка прайграў. Прайграў і ягоны канкурент генерал Панамароў. У гэтай акруге альбодуцца новыя выбараў.

Пра што сведчыць уся гэтая гісторыя? Вічорка і Панамароў — характерычная пара для другога туру: камандыт БНФ і камандыт намінальтуры. Характэрны таксама і яныкі.

Магчыма, тут прывінеслі і тактычныя вынікісткі дэмакратычных камандзітаў, нікі, прашибоўшы ў першым туре з разнавіднымі праграмамі, не панірвали гэтых праграмаў, не развалилі іх «ліберальную», цінічную частку, але проста — іх чалавечнае сутысьць. Ад жорсткага праціўніцтва не выйграў ніхто.

Ніхто не выйграе ад такога проштансвання і ў юношы паралізміне. Але дзінтузіст, думою, якія становішчы паступчына прынцыпамі: хто службовы, хто марьяльны.

Альбоду бакі на словах выступаючы за самастойнасць Беларусі. Але вось например, пытанні: якай інстанцыя была Менск — першы ў друле? БНФ адміністраваў як «першай», КПБ — як «другой», прынамесі, мяркуючы з практикі.

Калі размножыліся з Москвой пра Чарнобыльскую катастрофу, дык працісці ў патрабавані? Эху пазыціі размножылі.

Нарышнік, што рабіць зь «нефармальців» — реєстрація ші ўсе? Спраўка, так бы мовіць, перахоўшы на асобы. З двух роўных спрэчкіў лёс аднаго вырашыў другі. Але можа быць і наоборот. Калі КПБ — не кіраунік партыі, тады як быць зь вільнімі будынкамі не ЦК ў цэнтры Мінску? Побач з будынкамі ўсе сініе гіне ў шансоце да затапленых галоўнай бібліятэкі распублікі... І гэтак далей, і гэтак далей.

Якую ж сітуацыю абяжна нам гэтак суперцілічна ўладаў? У нас як можа быць Румынія — занядбу спакойні (спакоіны) у нас народ. Ня можа быць і Чхаславакія (кім таго попыту паралінтарызму. Дакладней, гэты вонкі скончыўся ў сэрэдзіне 20-х, з разговінамі Беларускіх сялінскіх-рабочніцкіх грамадаў і армістам (нікто не лідарыў). У нас немагчымана Літва (імя таго нацыянальна-рэлігійнага фундаментализму), немагчымана і Расея (им не «мэсіянічнай» нація, без імпрэсііх традыцый)... Але што з матчыні?

Магчыма Беларусь. Але матчыні толькі тады, калі будзе знайдзена, калі адформішна, калі візводзе думкамі «важнаеўчыні і ідэя». Іншыя сваёю думкай, сніжай за сваёй адказнасці. Іншыя змініць нацыянальнае зразуметае Беларусьшчыну.

Весь тут і актуалізішчы імя не-задзежнікі Беларусь. Побуйчы незадзежнікі. Мы ўжо маецца шматлікія паследнія сямі змінных распісік. Выбраўшы выбіралі Вічорхага Савету Беларусі, знаходзічыся ў камандзіроўкі ў Баку, але не было ні прадстаўнічай акруговога цэнтрализаванага выбараў камісіі, ні даведных асобаў.

Дзякуючы шматліковай пратаганізмадзе шмат хто ў нас атаксімаліве поўні незадзежнікі з поўнай ізаляцыяй. Але гэта прыцягательны рэчы. Пойна зазадліжнасць у трактоўкы БНФ — гэта паганыя свабоды і падвойная адказнасць, самое широкое феміністычнае мартыстыцтва Менска з Віленскім, Кіевам, Варшавай, Масквой, Вільнісам. Прынамесі і гэтак далей.

Упершыню із аўтэнтычнай Беларускай распісцы быў аформлены з прадстаўнічонасцю савету ў 1918 годзе, 25 сакавіка. Да сейчашні гэты змененіі саветнікі не савескімі беларусамі на ўсім съеце не галоўнае шырокім нацыянальнае съекта. І весь цяпер яшчэ быў упершыню публічнае здзяйнаваны ў Менску.

Рэзаграты на выбарах афіцыйныя друк з ходу книгі тэлэвізіі БНР і БНФ. Контрапрапагандыстычныя стаўшы былі зроблены на тры моманты: 1) БНР была распісціка калабаранікам, не исправілі імянікі акупантіў; 2) гэтую буржуазную распісціку стваралі беларускія памежнічныя да капиталісты; 3) стваральнікі БНР — нацыяналісты, снайпісты ў адносінах да бывалых Расейскіх імперацый, в цілар Савецкай Расеі. Усе гэтыя аргументы не здзяйнаваюць супрадавічнісці. Ни дуба, што афіцыйны друк хавае ад чытальніків асюбінныя ліквідамі БНР — тры Усцягіны граматы. Як сведчыць гэтая дакументы і храніліся падзені, БНР была створана ў Мінску, калі тут яшчэ не было памежнікі акупантіў, ж якіх небудзі іншых акупантіў, стваральнікі не снайпісты, праграма яе — савіецтваваніе, ніводнаму народу Беларусь не ў чым не дзялкоўвалася большасць права, у тым ліку і карэнінаму — беларускаму. Весь і шансоць, што адзін, у чым паскініўшы маюць ражону — гэта імкненне (Дзялэй гэядзі стар. 8)

ДЗЯКУЙ

(Праця са стар. 1)

А ў нас німа і экстремісту, і лінійных грошай. Мы лепей для дзяўчын «дэмакраты» пад Ракавам за 2 мільяны збухнем, і чыноўнікі насы павінны ў крэйце сэльца, і Прывілеі скосы-туды варочем. Партыяны будымы мы— пад мармур. Каб не абы-кому дэнкі візаньі—

Але, калі шумра, на гэта ўёб галодунае. Есьць у нас і громы, і магчымасці.

Галодунае ўсі гэтае тое, што чалавек з дэмакратам — гэта лусін ішыя чалавек. Гэта чалавек, які ніколі не скажа: дэнкі! Но сам будзе ведзены, у які лес иму ўнійскі, на які венц прынесць, што купіць, што засыць, икно балішуну на прашы тачыць, а якую — не бо яна зарахана. І калі ў краму зноў за-всячыць зарахованы мясо — завада стацу.

Здаешся, дробнае — дэмакрат. А людзі из начас зыннянчыка. У нашым умове гэта — першая прыступка да сэльца. [Кожын робіцца гаспадаронам самога сябе. Ужо бышыц і не беларусы — бяз гэтай нашай нацыянальнай рэсы — дэнкі.]

І потым, прайдз — ная ж не гроши: чым болей месец, тым болей хоціча. Хто тады пашыр'е ў радыёграфічных картах і радыёграфічных зводках? Каму тады треба будзе тым пункты прынервікі прадуктаў, хоні і бесплатней? У чым тады вынікніе мудрыя клопат пры на-шыце кіраўніцтва?

Таму дзяўчын як будзем тых дэмакрату, кожніхім задарма патрабуваю. Лепей начнеч у друку широкую дыскюсь — пра сродкі на гэтам сымсы дэмакраты, пра складавасць іх выпуску і пра тое, што падыхоціць да нашых умову японскіх.

Дэнкі.

СВАБОДА.

ЯК МЫ ПАМІРАЕМ

9 красавіка ў кініцы Інстытута радыёграфічнай мэдыімы ў Ак-сакаўчычным пачалі галадоўку ліквідатары — удзельнікі ліквідациі аварыі на ЧАЭС, якія працавалі там у першымі месецах пасля вы-
буху. В. Кулакоўскі, А. Сараганец і П. Лукланоў. Ін красавіка да іх дадумаліся ліквідатары А. Чычук, А. Грудзіна, В. Соболев, М. Верблік і Д. Любач.

Патрабаваныя галадоўчынкаў адпраўленыя юрады БССР: прыняць законы пра ліквідатараў і зацвердзіць іх статус, усе хваробы ліквідатараў звязаць з працай на ЧАЭС, стварыць распубліканскі экспартны савет, адкрыць распубліканскі цэнтар для разбліжэння ліквідатараў (іх сёньня 20 тысяч на Беларусі), дыспансэр і кімі-ку для мадыцынскай нагляду, та ляготах прыбрэжніх інвалідаў і Узэльнікай ліквідатораў да інвалідаў і Узэльнікай вады.

Стан здароўя галадоўчынкаў вельмі цяжкі. З панядзелка, 23 красавіка да іх маркуюць дадучыцца яшчэ 5 шт 8 ліквідатараў.

Беларусы — «цёмнае» насельніцтва

Пра гэта съведчыць вынікі ўсесаюзнага апытанення грамадзкіх думак, зменшаны ў № 15 ОГОНЬКА.

Аказыўшчыца, насельніцтва Беларусі вынівецца паміж іншых народоў СССР тым, што яно найменш экзальтавае да радыкальных рэформ: увядзення небежаванай рымска і прыватнага прадпрыемстваў, ліквідаціі партыйных міністэрстваў на ўладу, прызначэнне замежнага капітала і т. д. Адзініца ў Савеце, беларусы скрдзі прычыму крэйце не называюць «разбурніне національных

традицый», ікраз «найбольш харектэрнае для Беларусі».

«Наручне, — піша ОГОНЕК, падсумоўваючы вынікі ўсесаюзнага апытанення, — 35% насельніцтва можна згадаць да катэгоріі людзей »зь ішчэ не сфермаванай, непрападобнай, «цёмнай» сывядомасцю... Гасці за ўёб гэтыя тады слажомасці дзімніструюць, натуральныя, распандзяюць зь іхімі адукацыйнымі ціезамі, пісцяльнеры. Сирод рэйтэнгі вылучаючыя Маладзеж, РСФСР, Маскву, Беларусь».

ЗЛУЧАНЫЯ ШТАТЫ АД БАЛТЫКІ ДА ЧОРНАГА МОРА

Цінэр, калі ізве шмат спрэчак вако будучыні Беларусь, калі аднім камуць, што яна павінна выйсці з Савецкага Саюзу як цалкам незалежная дзяржава, а другі — што яна, стаўшы суверэннай, павінна малечыць да новасупольнасці, вельмі шкода будзе пачытань рэфэрэнт Антона Луцкевіча на Лозанскай канферэнцыі народуў Рәсей.

Чарнавік рафэрату, пісаны алоўкам на нузкіх палосках паперы, а таксама чыстайкі, пісаны атрамантам на паперы кампазітарскага фармату захоўваючы ў Цэнтральнай бібліятэцы Літоўскай Акадэміі науку. Чарнавік напісаны кірыліцай, а чыстайкі — лацінкай, підпісаны: Iwan Mieleszka. Што аўтар гэтага рафэрата А. Луцкевіч, сведчыць на тойлы ягоны почэрк, але й пратакол паседжання Беларускага Народнага Камітэту (БНК) з 11 чэрвеня 1916 году. У ім мы чытаем: «Камітэт прыступіў да разгляду проекту рафэрата на мэдэу у Лозанне, апраўданага А. Луцкевічам. Прыміланычы правільны тэзіс рафэрата і прыняты формулы Я. Салеў (свібра БНК — А. С.) аб програмі на цынерашні момент, камітэт прынмаў затрымлены закранчыць у рафэраті справу жыдоўскую, як справу асобную, побуніравай наці, і справу работніцкую. Першая павінна быць утварэна ў рафэрате А. Луцкевіча аўтарам яго. Рэзюмацию аб другой паручана апраўданы Я. Салеў да

чароднага заседжання ў чэрвень, 15 чэрвеня. На гэтым же заседжанні пастаўбулена выпрацаваць і тэкстыку дэлегату на гэту ўкладку».

Даручыннем асыятаіцу у рафэрале габрэйская пісцінне й гауменчыца надпіс «жыды» на чарнавіку. Як бачым з чистайкі, А. Луцкевіч улічыў пажаданні БНК.

У чистайкі А. Луцкевіча ёсць назначныя трафікі. Так, ён падычыў патрэбным у апошні момант напісаць і ў правах паязджу на тэрыторыі Беларусі, Літвы, Латвіі і Украіны.

У тым жа фондаце захоўваючы другі манумінавы асобнік мандату для дэлегату. Дэлегатамі ад БНК былі Вацлаў Ластоўскі ды Іван Луцкевіч. З дакумэнтам вынікае, што яны кіраваліся ў сваёй дзеянісці даручыннем БНК і тымісі рафэрату, які напісаны А. Луцкевіч.

У гэтай публікані цалкам захаваная лексіка. Патрэбаваны толькі канчаткі (замест «з'яўляіся», «папраўляіся» і г. д. — «з'яўляз», «папраўляз», замест «блодаўскага» і г. д. — «белараускага»; замест «прыміланы», і г. д. — «прымінення»); папраўленка напісаныя асобнымі словамі (замест «крываючыя», «наці» і да т. п. — «креваючыя», «наці»); замест «ещча» ў гэтай публікані «кшыцца».

Анатолій СІДАРЭВІЧ.

РЭФЭРАТ беларускае дэлегацый на Лёсанскай канферэнцыі народу Рәсей

На вілікін ашвары зімай — ў расеескіх губерніях Віленскай, Гродзенскай, Мінскай, Вітебскай, Магілёўскай, Смаленскай, ды ў часцы Чарнігаўскай — жыве 9 чылірдзін беларускі народ. Некалькі волось, монмы і культурны, народ, гэты становішчы альбо ў дэвржайных губерніях Віленскага Кірязства Літоўскага, але пасля страшнай шалтнічнай самабытнасці, стаўшися сперва складовай часцю Рэмы Паспалітай, да пасля разъездлу не памішыў пад расейскім панаваннем.

Расейская гасударственная сістэма зламала апіралася на тых, што землі, прылучаны да яе тых, ці іншым спосабам, яна сплювала з дэвржайнымі шелам, ламаючы ўсе самабытнасці падданных народуў, змяніла іх унутраныя падзялкі, іх прававыя нормы і культурны нацыональны асобенісці. Пры гэтым руінаванне экзаквізіціе тлумачылася тым, што «акраінныя рабілі лішнюю канкуренцію цэнтру Рәсей, уцік веры — «сімбаронія», нацыянальные гібнінне і дынастычныя ізаці — жаданнем дадзеным аднароднісці насельніцтва, каб на гэтым апенцы ўсю дзяржаўную будобудо. Сыстэма гэтак ў першы чарод выступіла на змаганні з беларусамі — таксама, як і з украінцамі. Маючи на мэдэу разнапалітменную Рәсей ў національнае маскоўскае гасударства,

(Далей глядзі стар. 6.)

Аnton Луцкевіч.

Фота — архіў.

ЗЛУЧАНЫЯ ШТАТЫ АД БАЛТЫКІ ДА ЧОРНАГА МОРА

(Праця са стар. 5)
расейская ўнутраная палітыка вястасівіца ісьці перш за ўсё па лініі назімешчага апору, уважаючы, што тая лініі ізле праць Беларусі і Украіну, народы, каторых у далёкай мінуўшымі належалі да той самай групы славіскіх племен, з каторай выйшлі вілакарусы. Дзевяцінаціянальная беларуско-украінска дала б вілакарускаму племеню ў гасударстве лічбоўную перавагу, каторай ціпэр яно не мае, і гэты 30 мільёнаў блізкіх па краіні людзей малі бы сваім сокамі і творчымі сіламі памагчы вілакарусам значычны ўсе ішнія нацыі ў Расейскай дзяржаве.

Разумеючы гэта, царскіе праўніцтва і абліжалі беларусам і украінчам вайну не па жыцьці, а па смерці. І яно, апіранчы ўесьць быт свой на імкеніі сілай яго на толькі чужих народоў, але і свято — маскоўскую, іншай дарогі выбраць не могло.

Але жыўшы не судзіла спонсіца племянам абрэзцельскай палітыкі. У ходзе гісторыі гасударства твораніца і руйнаваніца, і палітычна карты Эўропы носіць съязды часлачных сур'еных перамек, але народы, каторыя мелі слыту стварыць свою асобенную культуру, не ўміраюць гэтак лёгка, чым бы ў наўгародскіх варуках, на наўсянічайшай іхніве і праз неё і час, прыспасоўшыся да не-нармальнага жыцьця, выяўляюць сваю творчую силу. Гэтак выйша і з беларусамі. Нігледзячы на тое, што за сёта ў лішкі гаду расейская панаванія беларусы былі страцілі чунь не да кана свае інтэлігентныя статы, колікі іх яшчэ асталося пасля супольната жыцьці з Польшчай; виглязіны на страшнінне напружанне сіл праўніцтва, каб абмаскоўці беларусу, нігледзячы на штучнае стрымленне разніцы эка-намічнага жыцьця Беларусі, — беларусы ўжо ў канцы XIX стагоддзя начапілі выйшлі сваё жыцьцё, а XX век прыносыць широка разверніўшыміся ў народных масах рух да нацыянальнага адраджэння.

Колькінадаўшы гаду беларускі рух, пачынаючы ад вілікай расейской разваліны, прымушаны быць вайну на трох фронтах: баранінна проці расейскага граду, проці агрэсіўнасці расейскіх нацыяналістаў, праўых і умеркаваных партый, ды проші зацінілай-лібералаву, а ўрэшце проці непамернага азіятаў пераважнай часці краёў польскага грамадзянства, узмаўшавага ў значайнай меры сікімі беларускай народу. І ўсё ж такі, незалежна ад перавагі гэтак сілых праціўнікоў, ды макоші матэрыйнай паддаржкі ад сваіх заможных стаўбаў, бо их не было, і апіранчыся толькі на свае народныя сілы, рух беларускі узроўні ў пашырэні ўсёй Беларускай зямлі, будаваны толькі рукамі самога «дзімас» беларускага. За 10 гадоў нара-

дзілэніі даволі багатая маладзяж літаратура, беларуская прэса, грамадскі, культурны і эканамічны арганізаціі, палітычныя партыі. Народ гэтак дасынчоў нацыянальнаў, што даволі было, каб на мамонт прымыціся расейскі ўніс, і ў занятых немцамі землях ураз жа нарадзілася беларуская нацыянальная школа, беларуская прэса, грамадскія арганізаціі, парэзібліўні ў часе расейскай віленскай дыктатуры. І гэта — у Краю пляніна і сістэматична пустошы аздаступочнымі расейскімі арміямі, забіраўшымі чуткі як ўсе беларускія культурныя сілы, пасыльныя гэто, якія беларускую землю парэзібліўні дзялілі нацыянальны хвалі.

Першыя знаючіе беларускай палітычнай думкі — ажно да часу вайны.

Першая фармуліроўка беларускай палітычнай праграмы была зроблена ў 1903—4 гадах «Беларускай Рэвалюцыйнай Грамаддай». Фармуліроўка гэтага напіскі дэліквітата Вілікай Расейскай Рэвалюцыі мела характар больш негатыўны, чым пазытыўны: жаданне раздзіць нацыянальны гасударстваўную сістэму, не агледаючыся, што будзе наизбут пасыла падэбяд рэвалюцыі, злучыла тады як толькі ўсіх «народнаў», але іхнія з імі наставілі міжнародны народ.

У 1905 годзе на партыйным з'ездзе, на каторым «Беларуская Рэвалю-

...пра» ўжо нам, беларусам, у цым узыш, што міхто іншакі нам даваць не будзе, бо і шмат быць такога, чаго ДАЦЬ нехта. Мы пачынаем новае жыцьцё, і ёсць, што для яго патрабуе, павінны стварыць самі.

Антон Луцкевіч, 1913.

Мы ўсё жича шукаем нейкай чужой аргументацыі: то звязывам свой быт і сваю долю з маскалімі, то з Польшчай, — а там часам у нас можа і павінна быць толькі адна СВАЯ БЕЛАРУСКАЯ, КРАЕВАЯ АРЫЕНТАЦІЯ, як у маскалёў — маскоўская, у палаю — польская.

Антон Луцкевіч, 1916.

Нацыянальная сывядомасць белага адзіндзіліці ад сывядомасці грамадзянскай і агульна-людскай: мы звязаны між сабой неразрывна, і, губяючы адну, чалавек гублюе і другую.

Антон Луцкевіч.

Дарога, каторай павінна пайсці далейшая нацыянальная адраджэніё беларускага народу — спакойная творчая праца на чыста дэмакратычным фундаменце, — значыць, без найменшых знаходак нацыянальнага шаўянізму і кінавізіі да чужых нацый. З гэтай дарогі да сяtonнішніка дыя беларускі нацыянальны рух не зміши ўні на крок.

Антон Луцкевіч, 1912.

З перманенай палітычных варунаўкі ў Захоўні Беларус, вігладзічы на звязаны ўзбяткі інтэлігентныя нацыянальныя съездамі беларускіх сіл, палітычна мыслы беларусу пачала інтэнсіўна прыціці і развівацца. І ў гэтым наяўшы апору ў той палітычнай рабоце, якай была ўжо зроблена беларусамі з першы дзяслік гаду гадобу.

З першымі праўнікамі народнага руху да адраджэння жыцьця прымусіла беларусу побач з сваімі культурно-нацыянальнымі і сацыяльнымі дознінамі высташы і палітычныя залозні — палітычны ізлаз. Нігледзячы на рузвіванні адзінчага ладу, створанага гісторычным жыцьцем Беларусі, гэтым адміністратыўным адміністраціўнымі дзяржавамі Расейскай, а можа і акрэз прынцыпамі лініі рэзкіх сірабудаўніцтваў «узварубленымі аракініямі», у членісцамі грамадзянства, каторые нечыхадлівіна не магло дастасавацца да чужыніць ў іх заменінай культуре і дзяржавнымі ладам, будзілі прыкін ўспаміні юзелажненага бытавання і расло жаданне вызваленія з-пад упісу Расейскай нацыянальной арганізаціі, здаўшымі тутчынскімі, і падзялілі азіятаў — эканамічнай і практычнай азіятаў — беларусамі, украінамі, літвінамі і панамі. Беларус, абліжаліся да мярэ, з першымі з дадзенімі адзінчымі тарговымя даросгамі да мора — рэкамі Нёманам і Даўнай і Дніпром, — гэтак Беларусь не могла бы лічыць на незалежнае эканамічнае развіццё, без каторага нехта і думча аб патрапліці волім жыцьці Краю. І вось, да старой формулы: «вызваленіе Беларусі з-пад упісу Расейскай дзяржавы» — дадаенца новая формула, каторая творчыць аб возз-

люціні Грамаддай» аблінулася ў «Сынністистичную», была прынята новая палітычнай праграмы. Надзеі на блізкія скончаны ўні ізлазы, за каторыя паднадзялілася ў Расей рэвалюцыйных, прымусіла беларусу ганчніці і на тое, што будзе заўтра, пашучы больш рэзультаты вырэзаныя для сваіх дэмавізінў. Ужо ў 1904—5 гадах на численных зіездзах, нарадах і мітынгах абліваліся пытанні, якімі павінен дабізісія Беларускі край, і тут высуўваліся настравы думкі практичнага характару. Было прызнаўна, што на адных толькі кі нацыянальных асобеннасцях, на адміністратыўнай культуры народу нехта ўзгадаў будаваць гасударства — дзяліці гэту будоўлу траба звязыць і з другімі азіятаў — эканамічнай і практычнай азіятаў — беларусамі, украінамі, літвінамі і панамі. Беларус, абліжаліся да мярэ, з першымі з дадзенімі адзінчымі тарговымя даросгамі да мора — рэкамі Нёманам і Даўнай і Дніпром, — гэтак Беларусь не могла бы лічыць на незалежнае эканамічнае развіццё, без каторага нехта і думча аб патрапліці волім жыцьці Краю. І вось, да старой формулы: «вызваленіе Беларусі з-пад упісу Расейскай дзяржавы» — дадаенца новая формула, каторая творчыць аб возз-

кай Беларусі, як демократичнай рэспубліцы, сфедэрованай з суседзьмі.

Такая формула звязала мейсца ў новай праграме здравствавай «Беларускай Сацыял-Дэмакратичнай Грамадзі», шырока размываласі між грамадзінствам і вызваліла ўсюю гаречку ветка. Паччаночы ад кансы 1905 году, на гэтай жа платформе пауставалі новыя палітычныя партыі, скомы і т. п., як «Сацыял-Дэмакратичнай Партыі Беларусі», «Беларускі Мужыкі Саю», «Саю Беларускіх Народных Вычынчыкаў», «Саю Вучынчыціў Сацыялістыў», арганізацыі работнікаў, студэнскія молады і т. д. У беларускай меней выражанай форме гэта ідэя праходзілася ў беларускім прысе, каторую беларусы забылі толькі пасля 1905 году. У мысль не беларусы прымілі гараче учасце ў саюзе і з'ездах аўтаматыстаў-федэралістаў і т. п.

Вяйна, адкрыта аб'ядненая беларускімі пасля 1905 году з аднаго боку агрэмдзін большашасцю расейскай грамадзінствам, з другога — такой жа большашасцю краёвых плямкоў, памяшала пачаць адбіўшыся на ём бірфразы. Бачуць з усходу і заходу роўныя сілныя узрост нацыяналізму і аграсмісісі, беларусы, гарочары абл філдзіры з суседзімі, на першым пляне пачаць стаўці збліжэнне з тымі краінамі і народамі, з каторымі ён вяжучы большы монімі звязы, чым прыкладаваць прынадлежнасць да аднаго гасударства, ды ад каторых беларусы не могуць спадзявацца аграсмісісі. Тут на першым мейсце стаялі «дзяціны».

З літвінамі беларусы былі заўсёды звязаныя неўмыці блізка. У аснове тай блізкасці колішняе супольная праца над будаваннем свайго супольнай незалежнай дзяржавы — Вялікага Княства Літоўскага, у каторый беларусы лайцілы быті наўмышчайшай культурнай расцвятыць. Такая праца, дзябут супольнага жыцця і змаганьне за незалежнасць быті свайго гасударства, сама сабой, збліжалі беларусоў з літвінамі як на культурным грунце, так і на грунце, здзінаваных прабных норм, а да таго із іншер злучаве супольная граніцавая арганізацыя, супольны шырокі водны шлях — Неман, каторым вядзе да мора, ды агульныя вару́кі эканамічнага жыцця. Добгая ніводы, каторая настала пасля упадку Вялікага Княства Літоўскага, прымушала здзініца беларусоў і літвіні абледзіцца на сабе ўзаемна, каб разам барацьца ад лішніх вялікіх альстатаў заходніх і усходніх суседзіў. Урэшце, старая стацца Гедзічына, Віленскі, становішчы і становішчы цэнтру культурнага жыцця абодвух народаў, цэнтр усіхлікіх грамадзінскіх арганізацій і арганізацій эканамічных, каторыя аблімалі як беларускін, так і літоўскін землі.

Выхад да Балтымскага мора — гэта першы выніку для эканамічнага развіцця Беларусі. Але да гэтага мора, апрача Немана, видуть чыгун-

кі — да Лібаўскага порту і Рыгі, ды Даўнія — да той жа Рыгі. Гэтак беларусы, каторымі здзініца спланіліся з літвінамі на пагранічы, а таксама здаўшы на работу ў Рыгу і Лібаву, павінны былі з прычыні свайго географічнага палажэння зазернуць увагу на другіх суседніх народах — на літвіншоў.

Апроч Балтымскага мора, Беларусь скамі эканамічнай інтаресам звязана і з Чорным морам. Як звязана з падлулем Днепр і прытокі яго: Бярэзіна, Сож, Примна, каторымі тэктава Украіна ў Беларускія землі. Ужо здана гэта прычына павінна была бы прымусіць беларускую шукашку аторы ў саюзу з украінцамі, калі бы не было другіх вельмі важных прычын для беларуска-украінскай единіцы. Гэтых прычын — адначасовыя гістарычныя традыціі, устаннімыя, блізкісць культуры і мов, а ўрэшце дзябут граничнай лініі, на каторай беларусы стыкаюцца з украінцамі і каторая, ізуму ад Бранска ажно пад Пальмчу, становішчам трошын часць усіх меж Беларускіх зямель.

Так звязаныавацца Беларусь з Літвой, Літвінскім краем і Украінай, і звязанасць з імі на грунце філдзіры пры больш несменнай збліжэніі — каторая ў больш або меней поўнай і выразнай форме здрабілася самай павядумкай, здрабілася як бы на юнікамі ідэаламі для беларускага съедыненія грамадзінства. Слаўнечніе яго матэты бы ў наўбахі поўнай меры забіцьцісць беларускаму народу спадобу ўсцароннага развіцця і прадпазднага мола.

Возмушчы Беларусь у філдзіры з вельмімі суседнімі народамі, свайго роду «Злучаны Штаты» ад Балтымскага да Чорнага мора — гэта найшырэйши, наўдрайнейшы палітычны ідэал, на каторым зыходзіцца беларусы ўсіх партый, усіх палітычных кірунку.

Стваряючы гэтыя сіраву, трэба лічыць з іншароднімі, ідэаламі і тэарэтычнымі тымі народамі, каторымі звязаны перыяды. Але, апрача іх, у межах памінных земель жыўшы іншыя да пароды — народы, каторымі маюць гэтак саме права на жыццё і свабоднае развіццё свайго культуру. Як другі гэта — палік і жыд. І вось для гэтых народоў беларускі палітычны ідэал — наўбахі выгодны, наўбахі жаданы: ён не падзяляе, а яднае распісленіемі ад Балтымскага да Чорнага мора палік і жыдов.

Сама сабой разумешча, што неўгат зшуківаць себе надзеімі на літвінскіх землях і на літвінскіх землях. Калі на яго выніку здзініца будзе беларусоў, ды і так славіненых яго мета, як шансы толькі пры адным выніку: пры поўнай развале расейскай гасударственнай сістэмы. І вось беларусы, каторымі жывуть у межах звязаных імісцімі вайскамі зімнія, не могуць арганізацца толькі агульнымі, далёкімі ідэаламі, а павінны падумыць і аб бліжэйшай бу-

дучыні акупіраваных немісцімі земель. У гэты момант пад ульсцюю немісці звязаніцца толькі часць Беларусі: Гродзенщына, часць Віленскай і краі Мінскай губерні. Гэтама землі наўшысьця — і эканамічна, і культурна падлітчына — звязаны з Вільні і Віленскім морам, — значыць, у першы чарод з чыгографічнай Літвой. На гэтымі группе беларусы і літвіні ўжо згаварыліся аб супольнай палітычнай платформе, каторая выстадзена Кафедральным Віленскага Княства Літоўскага. «Універсал» Кафедральным даслоўна гаворыць: «Лета 1915, месяца грудзень 19 ды члены літоўскіх, беларускіх, польскіх і юдоўскіх арганізацыяў прыступілі да Кафедральнага Віленскага Княства, дабівічыс, абы Літоўчыя і Беларускія землі, каторыя здзініца ў прызначаніі да Віленскага Княства, а цяпер апікаваны імісцімі войскі, становішчамі прызначаныя, становішчамі, якія ажадаюцца з фундаментнай незалежнасцю Літвы і Беларусі, як сучынныя дзяржавы, засмергаваныя ўсімі наўшымі ў іх межах усе права». А выпушчаны съездам з «Універсалам» адлюстра Рады Кафедральнай дае больш ясную фармуляроўку свайго палітычнай плянтыфармі.

І збі землі літоўска-беларускія становішчы пры новым укладзе незалежнай гасударственныі вадзінкі з съядынімі Вільні, выбіркім на аснове агульных, роўных простых і тайных выбару, а забесцібленіем побудовы правоў усім наўшымі, каторымі жывуть на называемых землях;

2. абы ў межах называемых земель быт прымесі землі, занятых ціпера імісцімі войскі, значыць: Коенская і Віленская часць Гродзенскай і Сувалскай губерні, літоўскі часць Курляндской губерні і часць губерні Мінскай, каторая звязана з Віленскім цэнтрам — і абы усе гэтакі землі становішчы адно непадзельнай цікве;

3. абы форма унутранага ладу і асцябум канстытуцыйна будучай вольнай літоўска-беларускай адзінкі не была наскінту нам з верху, але была установлена і зацверждана уставочным съядынімі Вільні, выбіркімі погульных, роўных, простых і закрытай плачак галасу.

Сама сабой разумешча, што гэты літоўска-беларускі скон не выконувае здзінічнай у аднін арганізм акупіраванымі Беларуска-Літоўскімі землямі з Літвінскім краем. Надаўдрот, у гэтым кірунку беларускае і літоўскае грамадзінства, звязаныя зусім і робіна гароча жадаюць единіць і з'яднані.

Справа звязаніцца з Украінай у тэй іншай форме, відома, не магда быць настакненія без умовы з украінцамі. Але прызначылікіе становішчы беларусу, каторымі вышыцца звязаны зімнія, будзе і ту кірунку беларусамі: пры разваліце пытанняў аб беларуска-украінскіх адносінах жыжы крок да збліжэння братніх народу будзе шчыра вітамі беларускім грамадзінствам.

САКАВІК...

(Прягне са стар. 3)

не БНР да побінне незалежнасць. Але ці тэкія ўжо кепская гэтая ідэя, калі ная дамыла да сеўмія і, нерэзізантнай, па-ранейшаму ўбіліла сябе наядзе на палітычныя жыцці? Нікто й ніколі ў нас не за-махненча на права побінне незалежнасці да Францыі, Калумбіі ў той самай Чымбі, да любой краіны, для любога народа свету. Чаму ж для нас саміх гэтые права перакры-вачнае «единственным братствон», падрываю аборыонныя матутынныя, ужо згаданымі інтэр'есамі сацыялізму, падрываю эканамічныя асновы (зусім, дарэчы, неэфектных?)? Калі адкінучы ізлаштавіш чалупінніе, дых, хутчэй за ёсё, тутымыша гэта магчымасць дамагаваць кудысь: «цэнтра» сама побуйні аудзансыні са сваю замою, гэй парод, і сябе асабіста. Вось і ўсі прычына. А хіба гэта не наўленыя ўмоўы для ўсіх-кіх катастрофы, крізісу, занядпад?

Свест візначае Паступова пачынкам вызначаць і мы. Але яшчэ наім самі і не разы са съетам, а праз мнішча пасрэднікай і пасрэдніцтвам. Знажа високая якічы сцягні нашай спраўайшнай ініцыатыцы, занадта маніпуляцыйнай ўладаў партыянае вершадыни, занадта шмат супречнасцяў у гэтым першым веснівым месцы са-кевіку.

Сергей ПАДЗОУСКІ.

ПАДЗЕІ

Скоўчыўся першы этап падзорных выбару — вылучынне кандыдатуў. На ягоных вініках адбыліся стомілельныя плюзілі ад добруды выбиравца кампаніі ды масіўне адмаяўленыне демократичнымі кандыдатамі у рэгістрацыі з боку архітутамі камісіі. З 80 пустых архітутаў у Вархойі Савет БССР толькі ў 53-х зарэгістраваны кандыдаты Беларускага Дэмакратычнага Блока. Падобная сітуацыя і з вылучыннем кандыдатаў у гардзіні саветы. Гэтак у Менску з 124 пустых архітутаў толькі ў 42-х зарэгістраваны кандыдаты БДБ. Тое саме ў Віцебску, Баранавічах, Гродна і інш. Толькі ў Гомелі, Магілёве і Наваполацку дунуты БДБ, хутчэй за ёсё складу большасць у гарсаветах. Сказаўся пінжак экзагігічнай сітуацыі.

Вось сэліс кандыдатуў у народных

дэпутаты БССР, якіх падтрымлівае БНФ у выбарчых акругах у Менску:

Серафімская № 3 — Г. Мухін, Панкіханавіч № 4 — Нікіфор, Галадзелавіч № 11 — У. Набока, Грушкавіч № 14 — А. Люкса і А. Рагута, Голубкаўская № 16 — М. Даўгі, Чкалаўская № 19 — Л. Тарасенка і А. Грышкевіч, Абрафейтавіч № 20 — Т. Нароўская, Акадэмічна № 27 — У. Акінчэвіч, Валаградская № 28 — В. Іната, Лунічарская № 38 — Г. Жызымерскі, Мазуркавіч № 39 — Л. Зданец, Цімашэўская № 45 — В. Караваўчік, Навапілеская № 48 — А. Слуцкік.

* * *

ЛЕНДАН (на телефоне). 11 красавіка Апостальскі візітар для Беларусі за мяжой в. Аляксандар Надесон выступіў па ангельскай тэлеканале. Ен распавеў пра маштабы Чарнобыльскай трагедыі, пра сваё нададзенне падарожжа на Беларусь, скончыў грамадзянскі Англіі спрочыніцца да ліквідацыі наступстваў катастроfy. На рапухах эміграцыі Беларускага камітуту дапамогі ахвярам радыёакія (прадстаўніцтвы ёні ў Англіі, ЗША, Канадзе, Аўстраліі, Францыі) паступілі першыя гравюровы ахвяраваны. Камітут падараваў групік, на якім імдзікіўніцтва і дыягностычнікі абсталёўвалісь будучы перавозіцца на Беларусь.

* * *

Праввахуны Венскі Камітут БНФ «Адраджэнне» заняўшчыца да ўса гадавай БНФ з просьбай паведаміць пра пурненую праву чалавека, панізлікі гэта дакументаліца і даславі копіі дакументам (Адрас: 220050, Менск, Галоўпаштamt, п/с 242). Усе прападоблены факты будуть прадстаўлены сібрамі Камітуту па францызі Міжнароднай Хелсінскай Флэгізациі, якія 2 і 3 чэрвеня адбудзяцца ў Маскве.

* * *

21 — 22 красавіка ў Вільні адбыва- ся другі змэш Саюзда. На змендзе выступіць Зіон Пазняк.

* * *

Гэта інфляцыйны раён БНФ «Іншай краіні» ў першым сэзіоне (14, 16, 18) паведамля- лі, што 26 сакавіка ў 19:00 адбыўся гэод. аргаменту Хрысціянска-Дэмократычнай Саюзу (ХДС). Устаноўчым землі задзейні начама пра- веснічай гэтыя восеньню. Афранівіч прызначыў ХДС. «Сладзімесь, — візначае ў паведамленні «Іншай краіні», — што іза духоўнага абіццяния ўсіх хрысціян дзе- ліцася на прамынках, зекладзеных у Евангельліі Божым, знойдзе широ-

кую падтрымку». Па дадзеніі звяз- та па тэл.: 21-11-38 (ігар Карпі- каў), з 18:00 да 22:00 і 2-67-49 (Ля- вон Келдановіч, з 18:00 да 22:00).

* * *

Сума штрафаў за распаўсюджанье не дэмакратичнага друку на Белару- сіі і сумнірны квант канфіскаваных уладамі выданняў у красавіку скла- дзіл 559 рублёў 60 кап.

Абвесткі

Усе, каму даригаў я балкав спра- ва адрэзжаны Беларусь, выпісанае, чытайдзе да памінайце беларус- кую газету **СВАБОДА**.

Гроны ў замовы на падпіску аро- сім кіраўнік на адрас: 22600, Менск, вул. Францішка Скарыны, д. 3, тэл.

Усі, хто ахвотна распаўсюджашь беларускую газету **СВАБОДА**,райн звязвіцца па телефоне: 33-18-97 (Сяргей) і 33-42-78 (Алесь).

Калі Вы жадаеш зьмініцца Вашу рэкомендація на старонках беларуское газеты **СВАБОДА**, звязвіцца, калі паска, па тэл.: 209-633.

Рэдакцыя беларускай газеты **СВА- БОДА** заміе і распісюджае наступ- ныя пазалочаныя выданні:

- зборнік твораў новых беларускіх літаратаў **ЛІТАРАТУРА-1** і **ЛІ- ТАРАТУРА-2** (кошт аднаго асобніка 3 рублі);
- літаратурны альбом **КСЭРАКС БЕЛАРУСКІ-1** (2 рублі);
- святочнік выданы да 72-х гада- шы абелікаванні мезаліхнай Беларусі **ДЭЗЕН ВОЛН-90** (30 кап.);

КАРТОКІ КАТЕХІЗМ ХРЫСЦІЯНСКАЯ НАВУКІ (1,5 рублі);
купальская пантоўка (30 кап.).

Усе гэтыя выданні можна атры- маваць, перададзічымы гроны на рабу- нах: 226990, в. Ноны Сывержан Стадзенікаўскай раёну Менскай вобласці **Дзяржаркай ашчаднай часці № 610-2**, рапухам № 3980, Тулейку Міхаю Ладзімерану.

Замову ў хвойт (съездчаные пра- перыкі грошай на рапухам) дасы- лайце па адрас: 226990, Менскія вобласці, Стадзенікі р-н, в. Ноны Сывержан, зав. Стадзенікі, д. 20, сп. Міхаю Тулейку.

СВАБОДА. Беларуская газета. Выдаваныя Выбарчай камісія БНФ «Адраджэнне»
Наін адрас: 220045, Менск, п/с 17.
Тэлефон: (0172) 344278.
Выпіс падпітавалі: А. Гуркоў, С. Дубавец, П. Жук.
Задзелену ў друку 23 красавіка 1990.
Друкарыя «Liesma»
Заказ № 5, тып. 30000, квонт 30 кап.

Atribūdīgais par «Ziemeļlatvijas» bijetenu pielikumu baltkrievu valodā M. Baguslovs